

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Ξενοφώντας, «Ελληνικά», Β. 2.1-4

Τίτλος:

«Νικητές και ηττημένοι»

Συγγραφή: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗΣ

Εφαρμογή: ΣΤΑΘΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι .Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Νικητές και ηττημένοι

Εφαρμογή σεναρίου

Στάθης Παπακωνσταντίνου

Δημιουργία σεναρίου

Παναγιώτης Καραμανώλης

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Χρονολογία

Νοέμβριος 2012

Σχολική μονάδα

2^ο Γενικό Λύκειο Σερρών

Διδακτική / θεματική ενότητα

Ξενοφώντος, «Ελληνικά» Β. 2. 1-4

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I. Φιλολογικής Ζώνης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Νεοελληνική Γλώσσα

Νεοελληνική Λογοτεχνία

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα

Εικαστικά

Ιστορία

Πολιτική και Δίκαιο

Χρονική διάρκεια:

6 διδακτικές ώρες

Χώρος:

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: Εργαστήριο πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος: [Wiki του μαθήματος \(a4xenofon.pbworks.com\)](http://Wiki του μαθήματος (a4xenofon.pbworks.com))

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι αρκετά εξοικειωμένος με τις ΤΠΕ, ώστε να μπορεί να δημιουργήσει τον ψηφιακό χώρο εργασίας των μαθητών και να χειρίζεται με επάρκεια τα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα. Η σχολική μονάδα πρέπει να διαθέτει εργαστήριο υπολογιστών με τουλάχιστον δεκαπέντε τερματικά. Αν δεν επαρκούν τα τερματικά του σχολείου, μπορούν οι μαθητές να φέρνουν φορητούς Η/Υ από το σπίτι. Τέλος, οι μαθητές είναι απαραίτητο να μπορούν να χειρίζονται προγράμματα επεξεργασίας κειμένου και λογισμικά παρουσίασης, ενώ καλό είναι ορισμένοι από αυτούς να έχουν δεξιότητες δημιουργίας βίντεο. Όλοι οι μαθητές πρέπει να διαθέτουν σύνδεση με το διαδίκτυο στο σπίτι τους.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Παναγιώτης Καραμανώλης, «Νικητές και ηττημένοι», Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Α΄ Λυκείου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

-

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο αναφέρεται στα όσα ακολούθησαν μετά την ήττα των Αθηναίων στους Αιγός Ποταμούς. Η συγκεκριμένη ενότητα χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο, ο Ξενοφών περιγράφει τις κινήσεις του Λυσάνδρου που θα του επιτρέψουν να καταλάβει ευκολότερα την Αθήνα και στο δεύτερο, ένα από τα πιο γνωστά και δραματικά αποσπάσματα της αρχαίας γραμματείας, γίνεται λόγος για την αναγγελία της είδησης της συμφοράς από την Πάραλο και την αντίδραση των Αθηναίων. Με αφορμή το κείμενο, προτείνονται δραστηριότητες που σχετίζονται τόσο με τη γλώσσα και την αφήγηση, όσο και με την καλλιέργεια ιστορικής και κριτικής σκέψης. Εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών, οι μαθητές μπορούν να πραγματευτούν, συνεργαζόμενοι σε ομάδες, ποικιλία θεμάτων, να αποκτήσουν γνώσεις αλλά και να δημιουργήσουν το δικό τους υλικό.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θεωρητικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το [Πρόγραμμα Σπουδών](#) της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας Α΄ Λυκείου (Γ2/70001/21-6-2011), «τα αρχαία ελληνικά, όπως και όλα τα άλλα γνωστικά αντικείμενα, μπορούν να έχουν θέση σε ένα σύγχρονο πρόγραμμα σπουδών, αρκεί να μετατεθεί το κέντρο βάρους της διδασκαλίας από την παροχή γνώσεων στην ενεργητική-κριτική μάθηση, από την παθητική απομνημόνευση γνώσεων στην ανάπτυξη ικανοτήτων για αποτελεσματική διαχείριση της γνώσης. Η εφαρμογή ενός αντίστοιχου μοντέλου γραμματισμού στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών συνεπάγεται την ενθάρρυνση ποικίλων παραμέτρων: τη συνεξέταση σημείων της αρχαίας ελληνικής με τη νέα ελληνική γλώσσα· τη δημιουργική σύνδεση αρχαίου και σύγχρονου κόσμου· τη μελέτη της ανθρώπινης εμπειρίας και την πολύπλευρη ευαισθητοποίηση του μαθητή ως προς το γνωστικό αντικείμενο.

Σε αυτή την περίπτωση θα αναζητηθεί μια νέα λογική διδακτικής και παιδαγωγικής προσέγγισης του μαθήματος, η οποία θα διευκολύνει:

- Την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την αναζήτηση πληροφοριών.
- Την κριτική επεξεργασία και συνθετική παρουσίαση των δεδομένων που συλλέγονται.
- Τη χρήση πολυτροπικών κειμένων και ποικίλων σημειωτικών πόρων.
- Την πραγμάτευση ενός θέματος από διαφορετικές οπτικές γωνίες.
- Τον πειραματισμό κατά το γράψιμο και την παραστατικότητα στην παρουσίαση.
- Τη συνεργατική μάθηση και την ανάπτυξη πρωτοβουλιών εντός της ομάδας.

Με αυτούς τους όρους, το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών μπορεί να επιτρέψει: τη συστηματική ανασκαφή και ανασυγκρότηση του παρελθόντος· τον παραλληλισμό του παρελθόντος με το παρόν· και την προετοιμασία των μαθητών για την, ιστορικά προσδιορισμένη, ένταξή τους στο μέλλον. Οι μαθητές δεν θα γνωρίσουν απλώς τα δημιουργήματα ενός πολιτισμού που συνέβαλε στη θεμελίωση του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού και στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του· θα διδαχθούν συγκεκριμένους τρόπους διερευνητικής προσέγγισης και κριτικής διαχείρισης της γνώσης, προκειμένου να μπορούν αντίστοιχα να τους χρησιμοποιήσουν αποδοτικά στη ζωή τους.»

Στο πλαίσιο αυτών των στόχων του Αναλυτικού Προγράμματος, προτείνουμε τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο συγκεκριμένο σενάριο διδασκαλίας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώκεται οι μαθητές/μαθήτριες:

- Να αναγνωρίσουν τις πολιτικές συνέπειες της στρατιωτικής κυριαρχίας.
- Να αποτιμήσουν τη συμπεριφορά στους αιχμαλώτους πολέμου διαχρονικά.
- Να διαπιστώσουν την εφαρμογή της άποψης «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα».
- Να κατανοήσουν πώς λειτουργεί στη συγκεκριμένη περίπτωση και γενικότερα το σχήμα «ύβρις-τίσις».

- Να εκτιμήσουν την αξία της συλλογικής ενεργοποίησης σε κρίσιμες περιστάσεις.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκεται οι μαθητές/μαθήτριες:

- Να διακρίνουν τη δομή της αφήγησης.
- Να ερμηνεύουν την εναλλαγή παρατατικού και αορίστου.
- Να αντιλαμβάνονται το σημασιολογικό εύρος των λέξεων που δηλώνουν ψυχικό πάθος στην αρχαία και στη νέα ελληνική γλώσσα και να κατανοούν την πολυσημία τους συγχρονικά και διαχρονικά.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές/μαθήτριες:

- Να μεταφράσουν αρχαίο κείμενο, να προσεγγίσουν μεταφραστικές εκδοχές του ίδιου κειμένου και να εκφράσουν τις απόψεις τους για αυτές.
- Να προσεγγίσουν ιστοριογραφικά κείμενα γραμμένα για τα ίδια γεγονότα και να διακρίνουν τις οπτικές των ιστορικών, ασκώντας την κριτική τους σκέψη.
- Να αναγνωρίσουν χαρακτηριστικά κειμενικών ειδών και να συνθέσουν κείμενα που εντάσσονται σε δεδομένο επικοινωνιακό πλαίσιο.
- Να προβληματιστούν πάνω στα ηθικά ζητήματα που τίθενται από τα κείμενα.

Διδακτικές πρακτικές

—

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Τα αποσπάσματα από τα «Ελληνικά» του Ξενοφώντα, που διδάσκονται κατά το πρώτο τετράμηνο της Α΄ τάξης του Λυκείου, θεωρείται ότι προσφέρονται για μελέτη και εξοικείωση των μαθητών με πιο ολοκληρωμένα κείμενα της αρχαίας γραμματείας, που δεν έχουν συναντήσει στο Γυμνάσιο. Επειδή, όμως, πολύ συχνά

ακόμα και τα κείμενα που οι ειδικοί πιστεύουν ότι θα κινητοποιήσουν και θα συγκινήσουν τους μαθητές καταλήγουν να περνούν απαρατήρητα και «ανεκμετάλλευτα», προτείνουμε τις δραστηριότητες του σεναρίου αυτού, που, κατά τη γνώμη μας, θα εμπλουτίσουν πολλαπλώς τη διδασκαλία και θα καλλιεργήσουν μια σειρά από δεξιότητες στους μαθητές μας.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

-

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Μέσω της αξιοποίησης των ΤΠΕ οι μαθητές /μαθήτριες:

- Συνεργάζονται για την παραγωγή κειμενικού και άλλου ψηφιακού υλικού.
- Διαβάζουν τις απόψεις των συμμαθητών τους, τις σχολιάζουν και καταλήγουν σε συμπεράσματα.
- Παρακολουθούν βίντεο.
- Μεταφράζουν από κοινού αρχαίο κείμενο στη νέα ελληνική και συγκρίνουν τις μεταφράσεις τους με εκείνες δόκιμων μεταφραστών.
- Έρχονται σε επαφή και αξιοποιούν δημιουργικά κείμενα διαφόρων ειδών.
- Εκμεταλλεύονται τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογίας.
- Καλλιεργούν τον πληροφορικό και κριτικό γραμματισμό.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Ρητορικά Κείμενα Β΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης: [Εισαγωγή](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

«Θουκυδίδου Ιστορία» I–IV. 1962. Πρόλογος, μετάφραση, σχόλια: Ε. Λαμπρίδη, εισαγωγή: Ι. Θ. Κακριδής. Αθήνα: Γκοβόστης.

[Ξενοφώντας, «Ελληνικά» 2. 2. 1 - 2. 2. 23.](#) Στο *Xenophontis opera omnia*, vol. I. 1900. Ed. E. C. Marchant. Oxford, Clarendon Press [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα].

Πλούταρχος, [«Λύσανδρος», 13. 2 - 5.](#) Στο *Plutarch's Lives*. 1916. Engl. Translation by Bernadotte Perrin Cambridge, MA: Harvard University Press – London: William Heinemann Ltd [Perseus Digital Library: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα].

Ρίτσος, Γ. 2000. *Ποιητική Ανθολογία*, επιμ. Χ. Προκοπάκη, Αθήνα: Κέδρος.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Λογισμικά

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, «Ιστορία Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου»: *Η Ελλάδα της Κατοχής και της Αντίστασης 1941-1944: [Οι κυβερνήσεις των Κουρίλινγκς](#)* [πηγή: Τεχνική Στήριξη Πληροφοριακών Συστημάτων Σχολικών Μονάδων – Διεύθυνση Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας του ΙΤΥΕ].

Βίντεο

[«Πέρσες»](#) του Αισχύλου, Εθνικό Θέατρο 1999, μετάφραση: Π. Μουλλάς, σκηνοθεσία: Λ. Βογιατζής [πηγή: Ψηφιοποιημένο Αρχείο Εθνικού Θεάτρου]

[Τα Μακρά Τείχη](#): βίντεο της Δ΄ τάξης του 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Πειραιά (2012) [πηγή: YouTube].

Τραγούδια

[«Μετά την ήττα»](#) του Γ. Ρίτσου, μουσική Δ. Μούτσης από τον δίσκο *Τετραλογία* (1975): Καβάφης, Καρυωτάκης, Ρίτσος, Σεφέρης/ τραγουδούν: Μανώλης Μητσιάς, Άλκηστις Πρωτοψάλτη και Χρήστος Λεττονός, Minos-EMI [πηγή: YouTube].

Ιστοσελίδες

Ανώνυμος, [«Εν αναμονή της μητέρας των μαχών στο Χαλέπι»](#), ηλεκτρονική εφημερίδα «Athens Voice», 27/07/2012.

Βραδέλης, Σ. [«Οι Έλληνες Κουίσλινγκ»](#), εφημ. «Τα Νέα», 31/10/2007 [πηγή: «Βασικός Μέτοχος»: Ιστολόγιο]

Ελληνική Βικιπαίδεια: [Βίντκουν Κουίσλινγκ](#) [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια]

Ελληνική Βικιπαίδεια: [Γεώργιος Τσολάκογλου](#) [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια]

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-Θεωρία και Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας - Γένη και Είδη του Λόγου: Περικλής Πολίτης, [Αφήγηση](#).

-Παράλληλη αναζήτηση στα [Ηλεκτρονικά Λεξικά](#)

Σπηλιωτόπουλος, Β. Ξ. [«Η πορεία μιας προδοσίας»](#), εφημ. «Το Βήμα», 23/10/2005

Τιβέριος, Μ. Α. [«Τα Μεγάλα Διονύσια της αθηναϊκής υπερδύναμης»](#), εφημ. «Το Βήμα», 23/03/2003.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Ακολουθήθηκε κατά γράμμα η πρόταση του συντάκτη του σεναρίου, εκτός από μικροδιαφοροποιήσεις που δεν αξίζει να αναφερθούν. Η διδακτική πορεία και οι φάσεις περιγράφονται από τον δημιουργό του σεναρίου ως εξής:

Α΄ Φάση (1^η διδακτική ώρα):

Οι δραστηριότητες όλων των διδακτικών ωρών πραγματοποιούνται στο εργαστήριο υπολογιστών. Οι μαθητές χωρίζονται σε πέντε ομάδες και ανοίγουν την ιστοσελίδα που περιέχει το [κειμένο](#) της ενότητας και ο καθηγητής διαβάζει τις παραγράφους 1-2. Στη συνέχεια, ανοίγουν ένα αρχείο που περιέχει χάρτη της περιοχής του Ελλησπόντου με τις πόλεις που υπήρχαν κατά την περίοδο της κλασικής αρχαιότητας και, ενώ ο καθηγητής ξαναδιαβάζει την πρώτη περίοδο του κειμένου, οι μαθητές

εντοπίζουν τις πόλεις για τις οποίες γίνεται λόγος, ώστε να κατανοήσουν την πλευση του Λυσάνδρου από τη Λάμψακο προς το Βυζάντιο και την Καλχηδόνα.

Ο καθηγητής καλεί τις ομάδες να ανοίξουν το αρχείο που περιλαμβάνει τις παραγράφους 1-2 με τις περιόδους του κειμένου χωρισμένες «κατά τα κώλα» τους, καθώς και σύντομο λεξιλόγιο, και ζητά να μεταφράσουν συνεργατικά το κείμενο στη νέα ελληνική και να γράψουν τη μετάφρασή τους. Τονίζεται στους μαθητές ότι μπορούν να κάνουν τις δικές τους επιλογές στη μετάφραση/απόδοση του κειμένου και ότι δεν θα πρέπει να αισθάνονται δεσμευμένοι αλλά ελεύθεροι να αποδώσουν το κείμενο, όπως πιστεύουν καλύτερα.

Ακολουθεί το αρχείο που δίνεται στους μαθητές:

Ἐπει δὲ (ὁ Λύσανδρος) **κατεστήσατο** τὰ ἐν τῇ Λαμψάκῳ, (χρονική πρόταση)

ἔπλει ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ Καλχηδόνα.

οἱ δὲ (κάτοικοι των πόλεων) **ὑπεδέχοντο** αὐτόν,

ἀφέντες (χρον. μτχ.) τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων

ὑποσπόνδους (επιρρ. κ/νο: *μετά από συμφωνία*).

οἱ δὲ προδόντες τὸ Βυζάντιον Ἀλκιβιάδῃ

τότε μὲν **ἔφυγον** εἰς τὸν Πόντον,

ἕστερον δ' εἰς Ἀθήνας

καὶ **ἐγένοντο** Ἀθηναῖοι.

Λύσανδρος δὲ **ἀπέπεμπεν** εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς τε φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων

καὶ εἴ τινα ἄλλον Ἀθηναῖον **ἴδοι** που

(υποθ. πρόταση),

διδούς (τροπ. μτχ.) ἀσφάλειαν μόνον (τοις) πλέουσιν ἐκεῖσε,

ἄλλοθι δ' οὔ,

εἰδῶς (αιτιολ. μτχ.) ὅτι θᾶπτον ἔσεσθαι ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων

(ειδική πρόταση, αντικείμενο μετοχής)

ὅσῳ ἂν πλείους συλλεγῶσιν εἰς τὸ ἄστυ καὶ τὸν Πειραιᾶ (αναφ/υποθ. πρόταση).

Καταλιπὼν δὲ Σθενέλαον Λάκωνα ἀρμοστήν (κ/νο) Βυζαντίου καὶ Καλχηδόνας,

αὐτὸς ἀποπλεύσας εἰς Λάμψακον ἐπεσκεύαζεν τὰς
ναῦς.

Λεξιλόγιο

κατεστήσατο: γ' εν. ορ. αορίστου του ρ. καθίσταμαι (τὰ πράγματα) = ρυθμίζω την κατάσταση.

ἀφέντες: μτχ. αορίστου β' του ρ. ἀφήμι = αφήνω

ὑπόσπονδος: προστατευόμενος από επίσημη συμφωνία

διδούς: μτχ. ενεστώτα του ρ. δίδωμι = δίνω, παρέχω

ἐκεῖσε: προς τα εκεί

εἰδῶς: μτχ. ενεστώτα του ρ. οἶδα = γνωρίζω, ξέρω

ἔνδεια: ἔλλειψη, στέρηση

ἀρμοστής: διοικητής.

Οι μεταφραστικές απόπειρες των μαθητῶν διαβάζονται στην τάξη και στη συνέχεια κάθε ομάδα ανοίγει το παρακάτω Φύλλο Εργασίας κοινό για όλες τις ομάδες.

Φύλλο Εργασίας (κοινό για όλες τις ομάδες)

1. *ἔπλει, ὑπεδέχοντο, ἀπέπεμπεν, ἐπεσκεύαζεν*: σε ποιον χρόνο καταγράφονται οι βασικές ενέργειες του Λυσάνδρου και ποια αίσθηση δίνεται για αυτές με τον χρόνο αυτό;
2. *κατεστήσατο, ἀφέντες, ἔφυγον, ἐγένοντο, ἴδιοι, καταλιπών*: σε ποιον χρόνο βρίσκονται αυτοί οι ρηματικοί τύποι και τι είδους γεγονότα, όσον αφορά τη χρονική βαθμίδα και διάρκεια, δηλώνονται με αυτόν τον χρόνο;
3. Σε ποιες μη στρατιωτικές ενέργειες προβαίνει ο Λύσανδρος και τι αποδεικνύουν αυτές για τον ρόλο των στρατηγών στην αρχαιότητα και για τις συνέπειες μιας πολεμικής νίκης στην ευρύτερη περιοχή;
4. Σύμφωνα με τους μελετητές, με την εναλλαγή των δύο παρελθοντικών χρόνων ο ιστορικός αναδεικνύει το βασικό στόχο του Λυσάνδρου. Ποιος είναι αυτός και ποιον τρόπο χρησιμοποιεί κυρίως ο Λύσανδρος για να τον πετύχει; Πώς κρίνετε τη χρήση του συγκεκριμένου τρόπου;

Οι απαντήσεις των ομάδων διαβάζονται στην ολομέλεια της τάξης.

Ως άσκηση για το σπίτι δίνεται η εξής:

Η παρακάτω εικόνα δημιουργήθηκε, για να σχολιάσει τη φράση: «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα»:

- α) Πιστεύετε ότι ο δημιουργός της αντιμετωπίζει θετικά ή αρνητικά τη συγκεκριμένη άποψη; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
- β) Αναζητήστε την προέλευση της φράσης και σκεφτείτε και γράψτε περιπτώσεις στις οποίες, κατά τη γνώμη σας, ισχύει.

Β' Φάση (2^η διδακτική ώρα)

Οι ομάδες των μαθητών ανοίγουν και πάλι την ιστοσελίδα της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και έχουν μπροστά τους το [κείμενο](#) των παραγράφων 1-2. Ως αφορμή ο καθηγητής ρωτάει τους μαθητές σχετικά με τις κινήσεις και τον κύριο στόχο του Λυσάνδρου, την τύχη των Αθηναίων αιχμαλώτων και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τον Σπαρτιάτη στρατηγό ο Ξενοφών.

Στη συνέχεια, οι ομάδες ανοίγουν το παρακάτω Φύλλο Εργασίας:

Φύλλο Εργασίας

1. Διαβάστε από τη μετάφραση που σας δίνεται το απόσπασμα από τον «Λύσανδρο» του Πλουτάρχου (13, 2-5), που αναφέρεται στα γεγονότα που μελετούμε. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές παρατηρείτε μεταξύ του αποσπάσματος αυτού και του κειμένου από τα «Ελληνικά» του Ξενοφώντα, ως προς το περιεχόμενο, την παρουσίαση της δράσης του Λυσάνδρου, αλλά και το ίδιο το ιστορικό πρόσωπο του Σπαρτιάτη στρατηγού; Τι συμπεραίνετε σχετικά με την οπτική γωνία από την οποία καταγράφουν τα ιστορικά γεγονότα διαφορετικοί ιστορικοί;

Υστερ' απ' αυτά ο Λύσανδρος πλέοντας προς τις διάφορες πόλεις, όσους Αθηναίους συναντούσε τους διέταξε να φύγουν και να πάνε όλοι στην Αθήνα, γιατί όσους συλλάμβανε έξω από την πόλη θα τους έσφαζε όλους και δεν θα λυπόταν κανέναν. Αυτά τα έκανε και προσπαθούσε να τους συγκεντρώσει όλους στην πόλη, γιατί ήθελε να λείψουν γρήγορα τα τρόφιμα μέσα σ' αυτήν και να πέσει πείνα, για να μην αντιμετωπίσουν με υπομονή την πολιορκία και τον δυσκολέψουν. Αφού κατέλυσε τις δημοκρατίες και τα άλλα πολιτεύματα, τοποθέτησε σε κάθε πόλη ένα Λακεδαιμόνιο διοικητή και δέκα άρχοντες, μέλη των πολιτικών ομάδων που συγκρότησε ο ίδιος. Κάνοντας αυτά και στις εχθρικές και στις συμμαχικές πόλεις, έπλεε αργά προετοιμάζοντας κατά κάποιο τρόπο για τον εαυτό του την ηγεμονία της Ελλάδας. Γιατί δεν τοποθετούσε ως άρχοντες ούτε τους άριστους ούτε τους πιο πλούσιους, αλλά, χαρίζοντας την εξουσία στους φίλους του και σ' όσους τον φιλοξενούσαν και δίνοντας σ' αυτούς το δικαίωμα να τιμώνται και να τιμωρούν και παραβρισκόμενος ο ίδιος σε πολλές σφαγές και καταδιώκοντας μαζί με τους φίλους του τους εχθρούς τους, έδινε στους Έλληνες πολύ σκληρό δείγμα της εξουσίας των Λακεδαιμονίων. Ως και ο κωμικός Θεόπομπος γελοιοποιεί τους Λακεδαιμονίους παρομοιάζοντάς τους με τις ταβερνιάρισσες, επειδή πρώτα

έδωσαν στους Έλληνες να δοκιμάσουν το γλυκύτερο ποτό της ελευθερίας κι έπειτα τους πότισαν ζύδι. Το γέυμα γινόταν αμέσως δύσπεπτο και πικρό, γιατί ούτε τους δήμους άφηνε ο Λύσανδρος κυρίους των πραγμάτων, και παρέδιδε τις πόλεις στους πιο θρασεείς και εριστικούς ολιγαρχικούς. (μετάφραση: Π. Καραμανώλης)

2. Σύμφωνα με το κείμενο ο Λύσανδρος εγκατέστησε δικούς του ανθρώπους στις πόλεις που κατέκτησε. Αυτή η πρακτική συνεχίζεται ως τις μέρες μας. Στις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις θα βρείτε πληροφορίες για τις κυβερνήσεις Κουίσλινγκ, που επέβαλαν οι Ναζί στις κατακτημένες χώρες, κατά τη διάρκεια του Β΄ παγκοσμίου πολέμου. Αφού τις μελετήσετε, συνθέστε μια σύντομη παρουσίαση για αυτές.

[Η πορεία μιας προδοσίας, Βίντκουν Κουίσλινγκ, Οι Έλληνες Κουίσλινγκ, Γεώργιος Τσολάκογλου, Οι κυβερνήσεις των Κουίσλινγκ.](#)

3. Οι Αθηναίοι αιχμάλωτοι αφήνονται ελεύθεροι, μετά από επίσημη συμφωνία («υπόσπονδοι»). Συχνά, ωστόσο, τα δικαιώματα των αιχμαλώτων πολέμου παραβιάζονται. Στον φάκελο [BOTERO](#) θα βρείτε πίνακες του Κολομβιανού ζωγράφου Φερνάντο Μποτέρο που δημιουργήθηκαν με αφορμή την παραβίαση των δικαιωμάτων αιχμαλώτων στον πόλεμο ΗΠΑ-Ιράκ το 2003. Συνθέστε μια παρουσίαση σχολιάζοντας τους πίνακες.

Γ' Φάση (3^η διδακτική ώρα)

Επαναλαμβάνεται η διαδικασία της 1^{ης} διδακτικής ώρας, όσον αφορά την προσέγγιση και τη μετάφραση των παραγράφων 3-4 του κειμένου. Το αρχείο που θα βοηθήσει τους μαθητές περιλαμβάνει τα εξής:

Τῆς Παράλου ἀφικομένης (γεν. ἀπόλ., χρ. μτχ.) ἐν ταῖς Ἀθήναις νυκτός (γεν. του χρόνου)

ἐλέγετο ἢ συμφορά

καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν διῆκεν εἰς ἄστν

παραγγέλων (τὴν συμφοράν) ὁ ἕτερος τῶ ἐτέρω·

ὥστε οὐδεὶς ἐκοιμήθη ἐκείνης τῆς νυκτός,

πενθοῦντες (αιτιολ. μτχ.) οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας

ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτοὺς

νομίζοντες (αιτιολ. μτχ.) πείσεσθαι

οἷα ἐποίησαν,

Μηλίους ὄντας ἀποίκους Λακεδαιμονίων,

κρατήσαντες (χρον. μτχ.) πολιορκία,

καὶ Ἰστιαίας

καὶ Σκιωναίους

καὶ Τορωναίους

καὶ Αἰγινήτας

καὶ πολλοὺς ἄλλους τῶν Ἑλλήνων.

(η αναφ./ονομ. πρόταση: αντικείμενο του πείσεσθαι).

Τῇ δ' ὕστεραία ἐποίησαν ἐκκλησίαν

ἐν ἧ ἔδοξε

ἀποχῶσαι τοὺς λιμένας πλὴν ἑνὸς

καὶ εὐτρεπίζειν τὰ τεῖχη

καὶ ἐφιστάναι φυλακὰς

καὶ παρασκευάζειν τὴν πόλιν πάντα

τᾶλλα

ὡς εἰς πολιορκίαν.

Λεξιλόγιο

οἰμωγή: γοερός θρήνος (με βογκητά)

διῆκε: γ' εν. οριστ. παρατατικού του ρ. διήκω= φθάνω από...ως...

οἱ ἀπολωλότες: οἱ χαμένοι, οἱ νεκροί

πείσεσθαι: απαρ. μέλλοντα του ρ. πάσχω

κρατήσαντες: μτχ. αορίστου του ρ. κρατέω-ῶ= νικώ

ἔδοξε (τοῖς Ἀθηναίοις): οἱ Ἀθηναῖοι αποφάσισαν

ἀποχῶσαι: απαρ. αορίστου του ρ. ἀποχώννυμι= φράζω με χῶμα

εὐτρεπίζω: διορθώνω, επισκευάζω

ἐφιστάναι: απαρ. ενεστώτα του ρ. ἐφίστημι= τοποθετώ

φυλακή: φρουρά

Στη συνέχεια, οἱ μαθητές ασχολούνται με το ακόλουθο Φύλλο Εργασίας:

Φύλλο Εργασίας κοινό για όλες τις ομάδες

1. Δείτε το σχετικό με τα Μακρά Τείχη [βίντεο](#). Εντοπίστε στο κείμενο και σημειώστε τους ρηματικούς τύπους με τους οποίους γίνεται η καταγραφή της αναγγελίας της είδησης και των πρώτων αντιδράσεων των ηττημένων, μέσα στο στρατόπεδο της Αθήνας και σημειώστε τους. Ποια συναισθήματα αισθάνεστε ως αναγνώστες;
2. Τα γεγονότα που μελετούμε συνέβησαν το 405 π.Χ.. Εβδομήντα πέντε χρόνια πριν, το 480 π.Χ. οι Αθηναίοι είχαν νικήσει τους Πέρσες στη Σαλαμίνα. Με αφορμή αυτή τη νίκη και την οριστική αποχώρηση των Περσών από την Ελλάδα, ο Αισχύλος, ο πρώτος από τους μεγάλους τραγικούς ποιητές, ανεβάζει το 478 π.Χ. την τραγωδία «Πέρσες». Δείτε πώς αναγγέλλεται η είδηση της ήττας των Περσών στην πρωτεύουσά τους, από την [παράσταση των «Περσών»](#) που ανέβηκε το 1999 στο Εθνικό Θέατρο. Συγκρίνετε τις αισθήσεις που σας δημιουργεί το απόσπασμα της παράστασης και το κείμενο του Ξενοφώντα με την αναγγελία της ήττας της Αθήνας. (Ο καθηγητής προβάλλει στον διαδραστικό πίνακα ή με βιντεοπροβολέα, ταυτόχρονα για όλες τις ομάδες, το χρονικό διάστημα μεταξύ 19'.24''-21'.56'').
3. Στην τρίτη παράγραφο του κειμένου και στις [δύο μεταφράσεις](#) της να εντοπίσετε και να καταγράψετε σε τρεις στήλες (μία για το αρχαίο κείμενο και από μία για τις μεταφράσεις) τις λέξεις που δηλώνουν ψυχικό πάθος. Στη συνέχεια, αναζητήστε στα [ηλεκτρονικά λεξικά](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα τη σημασία των λέξεων αυτών. Τι παρατηρείτε, ως προς τη σημασία τους;

Οι απαντήσεις των μαθητών ανακοινώνονται στην ολομέλεια του τμήματος.

Δ' Φάση (4^η-5^η-6^η διδακτική ώρα στο εργαστήριο υπολογιστών)

Οι παρακάτω δραστηριότητες θα υλοποιηθούν ομαδικά τις τρεις επόμενες διδακτικές ώρες, ανάλογα με το χρόνο που θα έχουν οι μαθητές στη διάθεσή τους.

1. Επισκεφτείτε το υλικό της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα που αναφέρεται στην αφήγηση ως είδος λόγου και μελετήστε το κεφάλαιο [Το οργανωτικό πρότυπο της αφήγησης](#). Προσπαθήστε να εντοπίσετε στο κείμενο του Ξενοφώντα όσα περιλαμβάνει η δομή μιας αφήγησης, σύμφωνα με τη θεωρία που διαβάσατε, και καταγράψτε τα συμπεράσματά σας σε ένα έγγραφο.
2. Σύμφωνα με την άποψη πολλών μελετητών, εάν ο Ξενοφών ζούσε στη σύγχρονη εποχή, θα μπορούσε να είναι ένας επιτυχημένος δημοσιογράφος, γιατί επιλέγει γεγονότα που προσελκύουν την προσοχή των αναγνωστών, τα οποία εκθέτει με συγκεκριμένο τρόπο.

Να συγκρίνετε το κείμενο του Ξενοφώντα με την [είδηση](#) για έναν πόλεμο της εποχής μας ως προς τον τρόπο καταγραφής των γεγονότων, και να επισημάνετε ομοιότητες και διαφορές.

3. Διαβάστε από τη μετάφραση που σας δίνεται τα παρακάτω αποσπάσματα από τις «Ιστορίες» του Θουκυδίδη. Πού αναφέρεται το καθένα από αυτά; Να χαρακτηρίσετε και να σχολιάσετε τη συμπεριφορά και τις ενέργειες των Αθηναίων στα αποσπάσματα του Θουκυδίδη, σε σχέση με τους φόβους τους, όπως εκδηλώνονται στο κείμενο του Ξενοφώντα που εξετάζουμε.

Θουκυδίδου, «Ιστορίες» 2.27

Το ίδιο αυτό καλοκαίρι ζετόπισαν (έδιωξαν απ' τον τόπο τους, ξεσπίτωσαν) οι Αθηναίοι τους Αιγινήτες μαζί με τα παιδιά και τις γυναίκες τους, δίνοντας σαν κυριότερη δικαιολογία πως αυτοί, οι Αιγινήτες, φταίνε το περισσότερο που βρίσκονται σε πόλεμο. Και αποφάσισαν πως ήταν πιο σίγουρο να κρατούν την Αίγινα, που γειτονεύει με την Πελοπόννησο, με δικούς τους αποίκους που έστειλαν εκεί και σε λίγον καιρό έστειλαν τους νέους αποίκους. Στους

ξετοπισμένους Αιγινήτες έδωσαν οι Λακεδαιμόνιοι τη Θυρέα να την κατοικούν και να νέμονται τα χτήματα [...]. Άλλοι από τους Αιγινήτες καταστάλαξαν λοιπόν εκεί και άλλοι σκορπίστηκαν σε άλλα μέρη της Ελλάδας. (μετάφραση: Έλλης Λαμπρίδη)

Θουκυδίδου, «Ιστορίες» 5.116

Και την ίδια πάνω-κάτω εποχή οι Μήλιοι πάλι κυρίεψαν ένα κομμάτι του γύρω τείχους των Αθηναίων, όπου δεν υπήρχαν πολλοί φρουροί. Αλλά όταν ήρθε αργότερα άλλος στρατός από την Αθήνα, με στρατηγό τον Φιλοκράτη το γιο του Δημέου, και τους πολιορκούσαν τώρα με όλη τους τη δύναμη, κι έγινε και κάποια προδοσία από μέρους των δικών τους, συνθηκολόγησαν με τους Αθηναίους με τον όρο ν' αποφασίσουν εκείνοι γι' αυτούς. Οι Αθηναίοι λοιπόν σκότωσαν όσους άντρες από την εφηβική ηλικία κι απάνω έπιασαν κι έκαναν δούλους τα παιδιά και τις γυναίκες. Την πολιτεία την κατοικούσαν οι ίδιοι, στέλνοντας αργότερα πεντακόσιους αποίκους δικούς τους. (μετάφραση: Έλλης Λαμπρίδη)

4. Υποστηρίζεται ότι, έτσι όπως καταλήγουν τα πράγματα για τους Αθηναίους, εφαρμόζεται και εδώ η βασική αντίληψη της κοσμοθεωρίας των αρχαίων Ελλήνων που περιγράφεται από το σχήμα: **ύβρις** (βίαση, αλαζονική, προσβλητική συμπεριφορά που παραβιάζει τους ηθικούς νόμους) → **τίσις** (τιμωρία, συντριβή του υβριστή).

Διαβάστε τις δύο τελευταίες παραγράφους του άρθρου του Μ. Τιβέριου [Τα Μεγάλα Διονύσια της αθηναϊκής υπερδύναμης](#). Το κείμενο καταλήγει ως εξής: «Πιστεύω ότι θα ήταν περιττό οποιοδήποτε σχόλιο που θα παρέπεμπε στη σύγχρονη επικαιρότητα.». Να αναζητήσετε και να παρουσιάσετε περιπτώσεις σύγχρονων εγκλημάτων πολέμου και την, τυχόν, τιμωρία των δραστών τους.

5. Υποθέστε ότι είστε ένας από τους ομιλητές στην εκκλησία του δήμου που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα μια μέρα μετά την άφιξη της Παράλου.

Διαβάστε τα σχετικά με τα [«Μέρη του ρητορικού λόγου»](#), από την Εισαγωγή του βιβλίου «Ρητορικά Κείμενα», Β΄ Γενικού Λυκείου, Θεωρητικής Κατεύθυνσης (σελ. 18-20). Στη συνέχεια, συνθέστε την ομιλία σας, στην οποία θα επιχειρηματολογήσετε για την ανάγκη συλλογικής ενεργοποίησης στις κρίσιμες περιστάσεις και θα προτείνετε τις κατάλληλες, κατά τη γνώμη σας, ενέργειες, για την αντιμετώπιση της κατάστασης.

6. Διαβάστε το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου «Μετά την ήττα». Προσπαθήστε να ερμηνεύσετε το ποίημα. Παρουσιάστε το ποίημα και την ερμηνεία σας στην τάξη λαμβάνοντας υπόψη το ερώτημα: Πώς αξιοποιεί ο σύγχρονος ποιητής το ιστορικό θέμα της ήττας των Αθηναίων στους Αιγός Ποταμούς και τα όσα ακολούθησαν; Το ποίημα το έχει μελοποιήσει ο Δήμος Μούτσης και το έχουν τραγουδήσει η Άλκηστις Πρωτοψάλτη και ο Χρήστος Λεττονός. Συνθέστε διαφάνειες με εικόνες ή βίντεο για να συνοδέψετε το μελοποιημένο ποίημα. Δείτε και το σχετικό [βίντεο](#).

Γιάννης Ρίτσος

Μετά την ήττα

Ύστερα από την πανωλεθρία των Αθηναίων

στους Αιγός ποταμούς

και λίγο αργότερα

μετά την τελική μας ήττα

Πάνε πια οι ελεύθερες κουβέντες

πάει πια κι η Περικλεία αίγλη

Ήρθε βαριά σιωπή στην αγορά

κι η ασυδοσία των τριάντα τυράννων

Τα πάντα γίνονταν ερήμην μας

-και τα πιο δικά μας -

χωρίς την δυνατότητα μιας έστω τυπικής

διαμαρτυρίας

*Στη φωτιά τα χαρτιά και τα βιβλία
Κι η τιμή της πατρίδας στα σκουπίδια
Κι αν γινόταν ποτέ να μας επέτρεπαν
να φέρουμε για μάρτυρα
κάποιον παλιό μας φίλο
Αυτός δεν θα δεχότανε από φόβο
μήπως και πάθει τα δικά μας
Με το δίκιο του ο άνθρωπος
Γι' αυτό καλά είναι εδώ
Μπορεί και να αποκτήσουμε
μια νέα επαφή με τη φύση
κοιτώντας πίσω από το σύρμα
ένα κομμάτι θάλασσα
τις πέτρες τα χορτάρια
ή κάποιο σύννεφο στο λιόγευμα
βαθύ βιολετί συγκινημένο
Κι ίσως μια μέρα βρεθεί ένας νέος Κίμωνας
Μυστικά οδηγημένος απ' τον ήλιο τον αετό
να σκάψει και να βρει
τη σιδερένια αιχμή απ' το δόρυ μας
σκουριασμένη λιωμένη κι αυτή
Και να την κουβαλήσει επίσημα
σε πένθιμη δοξαστική πομπή
με μουσική και στεφάνια στην Αθήνα.*

Πορεία υλοποίησης και Φύλλα Εργασίας που δόθηκαν

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις/ Κριτική

Για την υλοποίηση του συγκεκριμένου σεναρίου ακολουθήθηκε η παρακάτω διαδικασία:

Ο καθηγητής, πρώτα δημιούργησε το Wiki του μαθήματος (<https://a4xenophon.pbworks.com>) και στη συνέχεια προχώρησε στην ανάρτηση των Φύλλων Εργασίας, που στις πρώτες φάσεις του σεναρίου ήταν κοινά για όλες τις ομάδες και για τις τελευταίες φάσεις ήταν διαφορετικά για κάθε ομάδα. Παράλληλα, δημιούργησε χρήστες και κωδικούς, προκειμένου να επιτευχθεί η πρόσβαση των μαθητών στο περιβάλλον Wiki. Και όταν η ύλη έφτασε στην ενότητα « κινήσεις στρατηγικής του Λυσάνδρου», ζητήθηκε από τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες, αφού ενημερώθηκαν νωρίτερα για το είδος αλλά και το εύρος των δραστηριοτήτων που θα υλοποιούνταν στη συνέχεια. Ο χωρισμός σε ομάδες δεν αποδείχτηκε δύσκολη υπόθεση, αφού όλοι ήθελαν να είναι με τους φίλους τους ή να υιοθετήσουν την ομαδοποίηση που είχαν στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας (τρεις μεγάλες ομάδες, μία σε κάθε πτέρυγα). Ωστόσο τελικά σχηματίστηκαν «βιώσιμες» ομάδες με αμοιβαίες υποχωρήσεις, καθώς οι μαθητές, όπως διαπιστώθηκε δεν ήταν εξοικειωμένοι με παρόμοιες πρακτικές. Κάποιοι μάλιστα μαθητές, εραστές της μετωπικής διδασκαλίας, δεν καλοέβλεπαν κάποια διδακτική απόπειρα που δεν θα στηρίζεται στη γραμματική ή στο συντακτικό και στην κατάκτηση της μετάφρασης. Το στοίχημα, λοιπόν, ήταν αυτοί οι μαθητές, γνωρίζοντας εναλλακτικές και πιο δημιουργικές μορφές διδασκαλίας να πεισθούν ότι η πρόταση που εστιάζει στη γραμματική και στη μετάφραση είναι ρηχή και ανούσια.

Η δύναμη του τμήματος Α3 ανέρχεται σε 23 μαθητές. Έτσι, λοιπόν, σχηματίστηκαν πέντε ομάδες (τρεις των πέντε ατόμων και δύο των τεσσάρων) και συζητήθηκε το οργανωτικό πλαίσιο.

Το σενάριο υλοποιήθηκε συνολικά στο εργαστήριο πληροφορικής στο οποίο μόνο οι τέσσερις από τους δώδεκα υπολογιστές είναι σύγχρονοι και αποδοτικοί. Έτσι, ζητήθηκε από τους μαθητές να έχουν μαζί τους ένα- δύο φορητούς υπολογιστές για κάθε ενδεχόμενο. Πρόκειται βέβαια για τους μαθητές εκείνους που στην πρώτη Γυμνασίου είχαν εφοδιαστεί με τον λεγόμενο «μαθητικό» φορητό υπολογιστή. Η πρώτη ώρα κρίθηκε σκόπιμο να αφιερωθεί στο μίρασμα των κωδικών και σε

πειραματισμούς σχετικά με τη λειτουργία του Wiki, προκειμένου να υπάρξει η επιθυμητή για τη συνέχεια εξοικείωση και άνεση στη χρήση του. Οι επόμενες πέντε ώρες αφιερώθηκαν στην υλοποίηση των Φύλλων Εργασίας και η έκτη στην παρουσίαση κάποιων δραστηριοτήτων και στη συνολική αποτίμηση της προσπάθειας

Για εύλογους λόγους κάποιες δραστηριότητες τροποποιήθηκαν ελαφρώς, ώστε να ανταποκρίνονται στη φυσιογνωμία του συγκεκριμένου τμήματος Τα Φύλλα Εργασίας αναρτήθηκαν στο Wiki με την παρακάτω μορφή.

1^ο Φύλλο Εργασίας

1. Αφού ακούσετε μια ανάγνωση του κειμένου από τον καθηγητή σας, κάποιο μέλος της ομάδας σας να το αναγνώσει σωστά και να προχωρήσετε στην υλοποίηση των παρακάτω δραστηριοτήτων:

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐν τῇ Λαμψάκῳ κατεστήσατο, ἔπλει ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ Καλχηδόνα. οἱ δ' αὐτὸν ὑπεδέχοντο, τοὺς τῶν Ἀθηναίων φρουροὺς ὑποσπόνδους ἀφέντες. οἱ δὲ προδόντες Ἀλκιβιάδῃ τὸ Βυζάντιον τότε μὲν ἔφυγον εἰς τὸν Πόντον, ὕστερον δ' εἰς Ἀθήνας καὶ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι. Λύσανδρος δὲ τοὺς τε φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ εἴ τινα πού ἄλλον ἴδοι Ἀθηναῖον, ἀπέπεμπεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διδοὺς ἐκεῖσε μόνον πλέουσιν ἀσφάλειαν, ἄλλοθι δ' οὐ, εἰδὼς ὅτι ὅσῳ ἂν πλείους συλλεγῶσιν εἰς τὸ ἄστυ καὶ τὸν Πειραιᾶ, θᾶττον τῶν ἐπιτηδείων ἔνδειαν ἔσσεσθαι. καταλιπὼν δὲ Βυζαντίου καὶ Καλχηδόνας Σθενέλαον ἄρμοστήν Λάκωνα, αὐτὸς ἀποπλεύσας εἰς Λάμψακον τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζεν.

2. Παρατηρήστε τον **χάρτη** της περιοχής και εντοπίστε τις πόλεις που αναφέρονται στο κείμενο. Στη συνέχεια, και με βάση όσα είναι αναμενόμενα ή λογικά να αξιολογήσετε την κατεύθυνση και τις προτεραιότητες του Λυσάνδρου. Στην απάντησή σας να λάβετε υπόψη την ιστορική συγκυρία και τη γεωγραφική θέση των πόλεων.

[Τη δραστηριότητα αυτή την τροποποίησα σε σχέση με τον συγγραφέα του σεναρίου, ο οποίος είχε απλά στόχο τον προσανατολισμό των μαθητών. Πράγματι, οι μαθητές διαπίστωσαν ότι η διαδρομή που ακολούθησε ο Λύσανδρος δεν ήταν η λογική ή η αναμενόμενη, ωστόσο σκέφτηκαν ότι κάποιο λόγο θα είχε.]

3. Να το μεταφράσετε στη νέα ελληνική, με τη βοήθεια του Λεξιλογίου που σας δίνεται. Να γράψετε τη μετάφρασή σας κάτω από το κείμενο.

Ἐπεὶ δὲ (ὁ Λύσανδρος) κατεστήσατο τὰ ἐν τῇ Λαμψάκῳ, (χρονική πρόταση) ἔπλει ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ Καλχηδόνα.

οἱ δὲ (κάτοικοι των πόλεων) ὑπεδέχοντο αὐτὸν,

ἀφέντες (χρον. μτχ.) *τοὺς φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων ὑποσπόνδους* (επιρρ. κ/νο: μετά από συμφωνία):

οἱ δὲ προδόντες τὸ Βυζάντιον Ἀλκιβιάδῃ

τότε μὲν ἔφυγον εἰς τὸν Πόντον,

ἕστερον δ' εἰς Ἀθήνας

καὶ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι.

Λύσανδρος δὲ ἀπέπεμπεν εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς τε φρουροὺς τῶν Ἀθηναίων

καὶ εἷ τινά ἄλλον Ἀθηναῖον ἴδοι που (υποθ.

πρόταση),

διδούς (τροπ. μτχ.) *ἀσφάλειαν μόνον* (τοῖς) *πλέουσιν ἐκεῖσε, ἄλλοθι δ' οὐ,*

εἰδὼς (αιτιολ. μτχ.)

ὅτι -->

[*ὄσφ ἂν πλείους συλλεγῶσιν εἰς τὸ ἄστυ καὶ τὸν Πειραιᾶ* (αναφ/υποθ.

πρόταση).]

<--- *θᾶπτον ἔσσεσθαι* ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων (ειδική προτ., Αντ. μτχίς)

Καταλιπὼν δὲ Σθενέλαον Λάκωνα ἄρμοστήν (κ/νο) *Βυζαντίου καὶ*

Καλχηδόνας,

αὐτὸς ἀποπλεύσας εἰς Λάμψακον ἐπεσκεύαζεν τὰς ναῦς.

Λεξιλόγιο

κατεστήσατο: γ' εν. Ορ. Αορίστου του ρ. *καθίσταμαι* (τὰ πράγματα)= ρυθμίζω την κατάσταση

ἀφέντες: μτχ. Αορίστου β' του ρ. *ἀφίημι* = αφήνω

ὑπόσπονδος: προστατευόμενος από επίσημη συμφωνία

διδούς: μτχ. Ενεστώτα του ρ. *δίδωμι* = δίνω, παρέχω

ἐκεῖσε: προς τα εκεί

διδούς ἐκεῖσε μόνον πλέουσιν ἀσφάλειαν, ἄλλοθι δ' οὐ,[χορηγώντας εγγύηση ασφαλούς πλεύσης μόνο αν έπλεαν προς τα εκεί και για πουθενά αλλού] Συμφωνείτε με αυτή την απόδοση; Αν όχι, να αιτιολογήσετε την επιλογή σας και να προτείνετε τη δική σας απόδοση που κατά τη γνώμη σας είναι πιο κοντά στο κείμενο.

ειδώς: *μτχ.* Ενεστώτα του ρ. *οἶδα*= γνωρίζω, ξέρω

θᾶπτον: συγκριτικός βαθμός του επιρρήματος *ταχέως-θᾶπτον-τάχιστα*

ἔνδεια: ἔλλειψη, στέρηση

ἀρμοστής: διοικητής

Μπορείτε επίσης να συμβουλευθείτε από το [Ψηφιακό Σχολείο](#) και τα σχόλια του σχολικού σας εγχειριδίου.

[Και σε αυτή τη δραστηριότητα έδωσα περισσότερους σημειωτικούς πόρους, γιατί διαπίστωνα ότι το συγκεκριμένο κείμενο παρουσίαζε ιδιαίτερες δυσκολίες για τους μαθητές μου. Δυσκολεύτηκαν σε κάποια σημεία στην εξαγωγή της μετάφρασης, καθώς δεν ήταν εξοικειωμένοι με τέτοιες διαδικασίες, ωστόσο υπήρξε για όλες τις ομάδες ικανοποιητικό αποτέλεσμα.]

4. Στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα εντοπίστε τις [παραγράφους 1-2](#) του 2ου κεφαλαίου του 2ου βιβλίου των «Ελληνικών» του Ξενοφώντα.

[Σε αυτή τη δραστηριότητα τους έκανα μια σύντομη επίδειξη για τη χρήση των μεταφράσεων της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και υπήρξε ταχεία κατανόηση και αποτελεσματική ανταπόκριση στις απαιτήσεις της δραστηριότητας.]

5. Να βρείτε τις δύο μεταφράσεις (Ρούφου και Ράπτη) και να τις συγκρίνετε με τη δική σας. Σε ποια συμπεράσματα καταλήγετε;

[Εδώ επειδή σάστισαν, τους έδωσα κάποια κριτήρια σύγκρισης, προκειμένου να κατανοήσουν τα διάφορα επίπεδα στα οποία κρίνεται και αξιολογείται κάθε μεταφραστική απόπειρα, ωστόσο όμως και παρόλη τη βοήθεια η προσέγγισή τους υπήρξε ρηχή.]

2^ο Φύλλο Εργασίας

Απαντήστε σύντομα μετά από κάθε ερώτηση

1. **ἔπλει, ὑπεδέχοντο, ἀπέπεμπεν, ἐπεσκεύαζεν:** Σε ποιον χρόνο καταγράφονται οι βασικές ενέργειες του Λυσάνδρου και ποια αίσθηση δίνεται για αυτές με τον χρόνο αυτό;
2. **κατεστήσατο, ἀφέντες, ἔφυγον, ἐγένοντο, ἴδιοι, καταλιπών:** Σε ποιον χρόνο βρίσκονται αυτοί οι ρηματικοί τύποι και τι είδους γεγονότα, όσον αφορά τη χρονική βαθμίδα και διάρκεια, δηλώνονται με αυτόν τον χρόνο;
3. Σε ποιες μη στρατιωτικές ενέργειες προβαίνει ο Λύσανδρος και τι αποδεικνύουν αυτές για τον ρόλο των στρατηγών στην αρχαιότητα και για τις συνέπειες μιας πολεμικής νίκης στην ευρύτερη περιοχή;
4. Σύμφωνα με τους μελετητές, με την εναλλαγή των δύο παρελθοντικών χρόνων αναδεικνύεται ο βασικός **σκοπός** του Λυσάνδρου. Ποιος είναι αυτός και ποια **μέσα** χρησιμοποιεί κυρίως ο Λύσανδρος για να τον πετύχει; Πώς κρίνετε τη χρήση του συγκεκριμένου τρόπου;

[Στις παραπάνω δραστηριότητες (1, 2, και 3) οι μαθητές διέκριναν κάποια ασάφεια ως προς τη διατύπωση και χρειάστηκε να τους παρασχεθούν προφορικές εξηγήσεις, προκειμένου να κατευθυνθούν προς το επιθυμητό αποτέλεσμα.]

Δραστηριότητα για το σπίτι

Διαβάστε από τη μετάφραση που σας δίνεται το απόσπασμα από τον «Λύσανδρο» του Πλουτάρχου (13, 2-5), που αναφέρεται στα γεγονότα που μελετούμε. **Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές παρατηρείτε** μεταξύ του αποσπάσματος αυτού και του κειμένου από τα «Έλληνικά» του Ξενοφώντα, **ως προς το περιεχόμενο, την παρουσίαση της δράσης του Λυσάνδρου αλλά και το ίδιο το ιστορικό πρόσωπο του Σπαρτιάτη στρατηγού;** Τι συμπεραίνετε σχετικά με την οπτική γωνία από την οποία καταγράφουν τα ιστορικά γεγονότα διαφορετικοί ιστορικοί;

«Υστερ’ απ’ αυτά ο Λύσανδρος πλέοντας προς τις διάφορες πόλεις, όσους Αθηναίους συναντούσε τους διέταζε να φύγουν και να πάνε όλοι στην Αθήνα, γιατί όσους συλλάμβανε έξω από την πόλη θα τους έσφαζε όλους και δεν θα λυπόταν κανέναν. Αυτά τα έκανε και προσπαθούσε να τους συγκεντρώσει όλους στην πόλη, γιατί ήθελε να λείψουν γρήγορα τα τρόφιμα μέσα σ’ αυτήν και να πέσει πείνα, για να μην αντιμετωπίσουν με υπομονή την πολιορκία και τον δυσκολέψουν. Αφού κατέλυσε τις δημοκρατίες και τα άλλα πολιτεύματα, τοποθέτησε σε κάθε πόλη ένα Λακεδαιμόνιο διοικητή και δέκα άρχοντες, μέλη των πολιτικών ομάδων που συγκρότησε ο ίδιος. Κάνοντας αυτά και στις εχθρικές και στις συμμαχικές πόλεις, έπλεε αργά προετοιμάζοντας κατά κάποιο τρόπο για τον εαυτό του την ηγεμονία της Ελλάδας. Γιατί δεν τοποθετούσε ως άρχοντες ούτε τους άριστους ούτε τους πιο πλούσιους, αλλά, χαρίζοντας την εξουσία στους φίλους του και σ’ όσους τον φιλοξενούσαν και δίνοντας σ’ αυτούς το δικαίωμα να τιμώνται και να τιμωρούν και παραβρισκόμενος ο ίδιος σε πολλές σφαγές και καταδιώκοντας μαζί με τους φίλους του τους εχθρούς τους, έδινε στους Έλληνες πολύ σκληρό δείγμα της εξουσίας των Λακεδαιμονίων. Ως και ο κωμικός Θεόπομος γελοιοποιεί τους Λακεδαιμονίους παρομοιάζοντάς τους με τις ταβερνιάρισσες, επειδή πρώτα έδωσαν στους Έλληνες να δοκιμάσουν το γλυκύτατο ποτό της ελευθερίας κι έπειτα τους πότισαν ξύδι. Το γεύμα γινόταν αμέσως δύσπεπτο και πικρό, γιατί ούτε τους δήμους άφηνε ο Λύσανδρος κυρίου των πραγμάτων, και παρέδιδε τις πόλεις στους πιο θρασεείς και εριστικούς ολιγαρχικούς.» (μετάφραση: Π. Καραμανώλης)

Να λάβετε υπόψη ότι ο Ξενοφώντας είναι ιστορικός, ενώ ο Πλούταρχος βιογράφος

[Σε αυτή τη δραστηριότητα υπήρξαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Οι απαντήσεις ήταν βέβαια επί της ουσίας, αλλά απελπιστικά σύντομες.]

4. Σύμφωνα με το κείμενο ο Λύσανδρος εγκατέστησε δικούς του ανθρώπους στις πόλεις που κατέκτησε. Αυτή η πρακτική συνεχίζεται ως τις μέρες μας. Στις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις θα βρείτε πληροφορίες για τις κυβερνήσεις Κουίςλινγκ, που επέβαλαν οι Ναζί στις κατακτημένες χώρες, κατά τη διάρκεια του Β΄ παγκοσμίου πολέμου. Αφού τις μελετήσετε, συνθέστε μια σύντομη παρουσίαση για αυτές σε ένα αρχείο PowerPoint. Το αρχείο σας να το ανεβάσετε στο Wiki

[Η πορεία μιας προδοσίας, Βίντκουν Κουίςλινγκ, Οι Έλληνες Κουίςλινγκ, Γεώργιος Τσολάκογλου, Οι κυβερνήσεις των Κουίςλινγκς.](#)

[Σε αυτή τη δραστηριότητα, πήρα πάρα πολύ καλές εργασίες. Ενδεχομένως να βοήθησε πολύ το γεγονός ότι υπήρχαν πέντε σύνδεσμοι που διευκόλυναν τη συλλογή του υλικού. Για κάποιους μαθητές ήταν το πρώτο PowerPoint, οπότε δεν έλειψαν τα εφέ και η προσπάθεια για εντυπωσιασμό.]

5. Οι Αθηναίοι φρουροί αλλά και οι άλλοι γενικά Αθηναίοι αφήνονται ελεύθεροι, μετά από επίσημη συμφωνία (υπόσπονδοι). Συχνά, ωστόσο, τα δικαιώματα των αιχμαλώτων πολέμου παραβιάζονται. [Στον φάκελο BOTERO](#) θα βρείτε πίνακες του Κολομβιανού ζωγράφου Φερνάντο Μποτέρο που δημιουργήθηκαν με αφορμή την παραβίαση των δικαιωμάτων αιχμαλώτων σύγχρονου πολέμου. Συνθέστε μία παρουσίαση σχολιάζοντας τους πίνακες. Το αρχείο σας να το ανεβάσετε στο Wiki

[Και σε αυτή τη δραστηριότητα πήρα εντυπωσιακές εργασίες, από τρεις ομάδες. Η καλλιτεχνική απεικόνιση της μοίρας των αιχμαλώτων συγκίνησε τους μαθητές και συνδύασαν τις εικόνες με σύγχρονες καταστάσεις.]

3^ο Φύλλο Εργασίας

1. Ανάγνωση από τον διδάσκοντα και μαθητή/τρια του κειμένου
Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο ἡ συμφορά, καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς ἄστν διῆκεν, ὁ ἕτερος τῶ ἐτέρῳ παραγγέλλων ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη, οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας πενθοῦντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτούς, πείσεσθαι νομίζοντες οἷα ἐποίησαν Μηλίους τε Λακεδαιμονίων ἀποίκους ὄντας, κρατήσαντες πολιορκία, καὶ Ἰστιαίας καὶ Σκιωναίους καὶ Τορωναίους καὶ Αἰγινήτας καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων. τῇ δ' ὕστεραία ἐκκλησίαν ἐποίησαν, ἐν ἧ ἔδοξε τοὺς τε λιμένας ἀποχωῶσαι πλὴν ἑνὸς καὶ τὰ τείχη εὐτρεπίζειν καὶ φυλακὰς ἐφιστάναι καὶ τᾶλλα πάντα ὡς εἰς πολιορκίαν παρασκευάζειν τὴν πόλιν.
2. Το κείμενο ἔχει χωριστεί με «κατά κῶλα». Αξιοποιώντας αυτή τη μέθοδο αλλά και το λεξιλόγιο που ακολουθεῖ να γράψετε τη μετάφραση του κειμένου.

Ἡ νύχτα, το σοκ, ο θρήνος

Τῆς Παράλου ἀφικομένης (γεν. ἀπόλ., χρ. μτχ.) ἐν ταῖς Ἀθήναις

νυκτὸς (γεν. του χρόνου)

ἐλέγετο ἡ συμφορά

καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν διῆκεν εἰς ἄστν

παραγγέλλων (τὴν συμφορὰν) ὁ ἕτερος τῶ ἐτέρῳ

ὥστε οὐδεὶς ἐκοιμήθη ἐκείνης τῆς νυκτὸς,

πενθοῦντες(αιτιολ. μτχ.) οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας

ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτούς

νομίζοντες (αιτιολ. μτχ.) πείσεσθαι

οἷα ἐποίησαν,

Μηλίους ὄντας ἀποίκους Λακεδαιμονίων,

κρατήσαντες (χρον. μτχ.) πολιορκία,

καὶ Ἰστιαιέας

καὶ Σκιωναίους

καὶ Τορωναίους

καὶ Αἰγινήτας

καὶ πολλοὺς ἄλλους τῶν Ἑλλήνων.

(ἡ αναφ./ονομ. πρόταση: αντικείμενο του πείσεσθαι).

Ἡ ἐπόμενη μέρα

Τῇ δ' ὕστεραία ἐποίησαν ἐκκλησίαν

ἐν ἧ ἔδοξε

ἀποχῶσαι τοὺς λιμένας πλὴν ἑνὸς

καὶ εὐτρεπίζειν τὰ τείχη

καὶ ἐφιστάναι φυλακὰς

καὶ παρασκευάζειν τὴν πόλιν πάντα τᾶλλα

ὡς εἰς πολιορκίαν.

Λεξιλόγιο

οἰμωγή: γοερός θρήνος (με βογκητά)

διήκε: γ' εν. Οριστ. Παρατατικού του ρ. διήκω=φθάνω από...ως...

οἱ ἀπολωλότες: οι χαμένοι, οι νεκροί

πείσεσθαι: απαρ. Μέλλοντα του ρ. πάσχω

κρατήσαντες: μτχ. Αορίστου του ρ. κρατέω-ῶ=νικῶ

ἔδοξε (τοῖς Ἀθηναίοις): οι Αθηναίοι αποφάσισαν

ἀποχῶσαι: απαρ. Αορίστου του ρ. ἀποχώννυμι=φράζω με χῶμα

εὐτρεπίζω: διορθώνω, επισκευάζω

ἐφιστάναι: απαρ. Ενεστώτα του ρ. ἐφίστημι=τοποθετώ

φυλακή: φρουρά

[Οι μαθητές έγραψαν σχετικά εύκολα ορθές μεταφράσεις, αφού τα σχόλια ήταν αρκετά κατατοπιστικά. Έχοντας ήδη την εμπειρία του πρώτου Φύλλου κινήθηκαν σε γνώριμο περιβάλλον και αυτή τη φορά οι απαντήσεις τους σχετικά με τη σύγκριση των μεταφράσεων ήταν πιο ουσιαστικές.]

3. Στο τμήμα 2,2, 3 του κειμένου που θα το βρείτε [εδώ](#) και στις δύο μεταφράσεις που το συνοδεύουν να εντοπίσετε και να καταγράψετε σε τρεις στήλες (μία για το αρχαίο κείμενο και από μία για τις μεταφράσεις) τις λέξεις που δηλώνουν ψυχικό πάθος. Στη συνέχεια, αναζητήστε στα [ηλεκτρονικά λεξικά](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα τη σημασία των λέξεων αυτών. Τι παρατηρείτε, ως προς τη σημασία τους;

Αρχαίο κείμενο	1η μετάφραση	2η μετάφραση
συμφορά	συμφορά	συμφορά

[Τη συγκεκριμένη δραστηριότητα την υλοποίησαν με κάποια δυσκολία, πιθανόν γιατί δε μπορούσαν να την εντάξουν σε κάποιο συγκεκριμένο πλαίσιο ή να κατανοήσουν τη λογική της. Ωστόσο όμως θεωρώ κέρδος την εξοικείωση με την αξιοποίηση των λεξικών της πύλης για την ελληνική γλώσσα.]

4. Εντοπίστε στο κείμενο τους ρηματικούς τύπους με τους οποίους γίνεται η καταγραφή της αναγγελίας της είδησης και των πρώτων αντιδράσεων των ηττημένων, μέσα στο στρατόπεδο της Αθήνας και σημειώστε τους. Ποια συναισθήματα αισθάνεστε ως αναγνώστες;

Ρηματικοί τύποι	Συναισθήματα που προκαλούνται

[Η δραστηριότητα υλοποιήθηκε χωρίς δυσκολίες ή απρόοπτα. Στις περισσότερες των απαντήσεων κυριαρχεί η συμπάθεια προς τους Αθηναίους, αν και κατά το παρελθόν συμπεριφέρθηκαν σκληρά και απάνθρωπα.]

5. Τα γεγονότα που μελετούμε συνέβησαν το 405 π.Χ. Πριν από 75 χρόνια, το 480 π.Χ. οι Αθηναίοι είχαν νικήσει τους Πέρσες στη Σαλαμίνα και το 479 π.Χ. στις Πλαταιές. Με αφορμή αυτή τη νίκη και την οριστική αποχώρηση των Περσών από την Ελλάδα, ο Αισχύλος, ο πρώτος από τους μεγάλους τραγικούς ποιητές, ανεβάζει το 472 π.Χ. την τραγωδία «Πέρσες». Αφού μελετήσετε το [περιεχόμενο](#) της τραγωδίας αυτής, δείτε πώς αναγγέλλεται η είδηση της ήττας των Περσών στην πρωτεύουσά τους, από την παράσταση των «Περσών» που ανέβηκε το 1999 στο Εθνικό Θέατρο. Συγκρίνετε τις αισθήσεις που σας δημιουργεί το απόσπασμα της παράστασης και το κείμενο του Ξενοφώντα με την αναγγελία της ήττας της Αθήνας. (Προσέξτε ιδιαίτερα το [απόσπασμα](#) 19'.24''-21'.56'' από το βίντεο.

[Τη δραστηριότητα αυτή τη θεωρώ πολύ χρήσιμη, γιατί συγκρίνοντας τα δύο κείμενα οι μαθητές και βίωσαν την ενσυναίσθηση, διαπιστώνοντας ότι ο πόνος και η οδύνη δεν έχουν εθνικότητα, αλλά και γιατί οξύνθηκε η κριτική τους. Υπήρξε βέβαια κάποιο πρόβλημα με την κακή ηχητική απόδοση του βίντεο και ζητήθηκε από τους μαθητές να το παρακολουθήσουν ξανά από το σπίτι με την ησυχία τους.]

4^ο Φύλλο Εργασίας

(ερώτηση κοινή για όλες τις ομάδες)

1. Επισκεφτείτε την [ιστοσελίδα](#) που αναφέρεται στην Αφήγηση ως είδος λόγου και μελετήστε το μέρος 2.1.3.3 «Το οργανωτικό πρότυπο της αφήγησης». Προσπαθήστε να εντοπίσετε στο κείμενο του Ξενοφώντα όσα περιλαμβάνει η δομή μιας αφήγησης, σύμφωνα με τη θεωρία που διαβάσατε, και καταγράψτε τα συμπεράσματά σας σε ένα έγγραφο.

[Η δραστηριότητα αυτή υλοποιήθηκε ωστόσο το αποτέλεσμα, θα μπορούσε να είναι πιο αξιόλογο, αν είχε προηγηθεί μια συνεργασία με τον διδάσκοντα στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας.εννοώ ότι οι απαντήσεις που δόθηκαν ήτα σύντομες και είχαν μηχανικό χαρακτήρα.]

Ομάδα1η

1. Σύμφωνα με την άποψη πολλών μελετητών, εάν ο Ξενοφών ζούσε στη σύγχρονη εποχή, θα μπορούσε να είναι ένας επιτυχημένος δημοσιογράφος, γιατί επιλέγει γεγονότα που προσελκύουν την προσοχή των αναγνωστών, τα οποία εκθέτει με συγκεκριμένο τρόπο. Να συγκρίνετε το κείμενο του Ξενοφώντα με την είδηση που θα βρείτε στην [ιστοσελίδα](#) ως προς τον τρόπο καταγραφής των γεγονότων, και να επισημάνετε ομοιότητες και διαφορές.

[Υπήρξε ικανοποιητική απάντηση, ωστόσο το γεγονός ότι υλοποιήθηκε μόνο από μία ομάδα, περιόρισε τη δυναμική της δραστηριότητας, μέσα από την πολυπρισματική της προσέγγιση. Η σύνδεση με το παρόν και με γνωστές σε αυτούς εμπειρίες λειτούργησε θετικά και συνέβαλε στην διεύρυνση της οπτικής τους.]

Ομάδα2

1. Υποθέστε ότι είστε ένας από τους ομιλητές στην εκκλησία του δήμου που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα μια μέρα μετά την άφιξη της Παράλου. Διαβάστε τα σχετικά με τα [«Μέρη του ρητορικού λόγου»](#), από την Εισαγωγή του βιβλίου «Ρητορικά Κείμενα», Β΄ Γενικού Λυκείου, Θεωρητικής Κατεύθυνσης (σελ. 18-20). Στη συνέχεια, συνθέστε την ομιλία σας, στην

οποία θα επιχειρηματολογήσετε για την ανάγκη συλλογικής ενεργοποίησης στις κρίσιμες περιστάσεις και θα προτείνετε τις κατάλληλες, κατά τη γνώμη σας, ενέργειες, για την αντιμετώπιση της κατάστασης.

[Νομίζω ότι η δραστηριότητα αυτή δυσκόλεψε τους μαθητές, αφού έπρεπε να κινηθούν σε ένα πεδίο άγνωστο, δηλαδή στο βιβλίο των ρητορικών κειμένων της Β΄ Λυκείου (κατεύθυνση θεωρητική), και δεν είναι εξοικειωμένοι με θεωρητικές προσεγγίσεις. Τόσο η σύνθεση της ομιλίας όσο και η επιχειρηματολογία κινήθηκαν βέβαια στο επίπεδο των προσδοκιών που δεν ήταν και πολύ υψηλό.]

Ομάδα 3^η

1. Υποστηρίζεται ότι, έτσι όπως καταλήγουν τα πράγματα για τους Αθηναίους, εφαρμόζεται και εδώ η βασική αντίληψη της κοσμοθεωρίας των αρχαίων Ελλήνων που περιγράφεται από το σχήμα: **ύβρις** (βίαση, αλαζονική, προσβλητική συμπεριφορά που παραβιάζει τους ηθικούς νόμους) → **τίσις** (τιμωρία, συντριβή του υβριστή).
2. Διαβάστε τις δύο τελευταίες παραγράφους του άρθρου του Μ. Τιβέριου [«Τα Μεγάλα Διονύσια της αθηναϊκής υπερδύναμης»](#) Το κείμενο καταλήγει ως εξής: «Πιστεύω ότι θα ήταν περιττό οποιοδήποτε σχόλιο που θα παρέπεμπε στη σύγχρονη επικαιρότητα». Να αναζητήσετε και να παρουσιάσετε περιπτώσεις σύγχρονων εγκλημάτων πολέμου και την, τυχόν, τιμωρία των δραστών τους.

[Αποδείχτηκε χρήσιμη δραστηριότητα κυρίως γιατί απαιτεί συνδυαστική έρευνα και κριτική σύνθεση. Ωστόσο το εύρος υπήρξε περιορισμένο.]

Ομάδα 4^η

1. Διαβάστε από τη μετάφραση που σας δίνεται τα παρακάτω αποσπάσματα από τις «Ιστορίες» του Θουκυδίδη. Πού αναφέρεται το καθένα από αυτά; Να χαρακτηρίσετε και να σχολιάσετε τη συμπεριφορά και τις ενέργειες των Αθηναίων στα αποσπάσματα του Θουκυδίδη, σε σχέση με τους φόβους τους, όπως εκδηλώνονται στο κείμενο του Ξενοφώντα που εξετάζουμε.

Θουκυδίδου, «Ιστορίες» 2.27

Το ίδιο αυτό καλοκαίρι ξετόπισαν (έδιωξαν απ' τον τόπο τους, ξεσπίτωσαν) οι Αθηναίοι τους Αιγινήτες μαζί με τα παιδιά και τις γυναίκες τους, δίνοντας σαν κυριότερη δικαιολογία πως αυτοί, οι Αιγινήτες, φταίνε το περισσότερο που βρίσκονται σε πόλεμο. Και αποφάσισαν πως ήταν πιο σίγουρο να κρατούν την Αίγινα, που γειτονεύει με την Πελοπόννησο, με δικούς τους αποίκους που έστειλαν εκεί και σε λίγον καιρό έστειλαν τους νέους αποίκους. Στους ξετοπισμένους Αιγινήτες έδωσαν οι Λακεδαιμόνιοι τη Θυρέα να την κατοικούν και να νέμονται τα χτήματα [...]. Άλλοι από τους Αιγινήτες καταστάλαξαν λοιπόν εκεί και άλλοι σκορπίστηκαν σε άλλα μέρη της Ελλάδας. (μετάφραση: Έλλης Λαμπρίδη)

Θουκυδίδου, «Ιστορίες» 5.116

Και την ίδια πάνω-κάτω εποχή οι Μήλιοι πάλι κυριέψαν ένα κομμάτι του γύρω τείχους των Αθηναίων, όπου δεν υπήρχαν πολλοί φρουροί. Αλλά όταν ήρθε αργότερα άλλος στρατός από την Αθήνα, με στρατηγό τον Φιλοκράτη το γιο του Δημέου, και τους πολιορκούσαν τώρα με όλη τους τη δύναμη, κι έγινε και κάποια προδοσία από μέρος των δικών τους, συνθηκολόγησαν με τους Αθηναίους με τον όρο ν' αποφασίσουν εκείνοι γι' αυτούς. Οι Αθηναίοι λοιπόν σκότωσαν όσους άντρες από την εφηβική ηλικία κι απάνω έπιασαν κι έκαναν δούλους τα παιδιά και τις γυναίκες. Την πολιτεία την κατοικούσαν οι ίδιοι, στέλνοντας αργότερα πεντακόσιους αποίκους δικούς τους. (μετάφραση: Έλλης Λαμπρίδη)

[Η δραστηριότητα υλοποιήθηκε εύκολα και το αποτέλεσμα υπήρξε αρκούντως ικανοποιητικό.]

Ομάδα 5η

1. Διαβάστε το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου «Μετά την ήττα». Προσπαθήστε να ερμηνεύσετε το ποίημα.

2. Παρουσιάστε το ποίημα και την ερμηνεία σας στην τάξη λαμβάνοντας υπόψη το ερώτημα: Πώς αξιοποιεί ο σύγχρονος ποιητής το ιστορικό θέμα της ήττας των Αθηναίων στους Αιγός Ποταμούς και τα όσα ακολούθησαν;
3. Συνθέστε διαφάνειες με εικόνες ή βίντεο που να συνοδεύουν τη μελοποίηση του ποιήματος από το Δήμο Μούτση (τραγούδι: Άλκηστis Πρωτοψάλτη και Χρήστος Λεττονός), που θα βρείτε στο YouTube (υπάρχει ψηφιοποιημένο) ή [εδώ](#).

Γιάννης Ρίτσος

Μετά την ήττα

Ύστερα από την πανωλεθρία των Αθηναίων

στους Αιγός ποταμούς

και λίγο αργότερα

μετά την τελική μας ήττα

Πάνε πια οι ελεύθερες κουβέντες

πάει πια κι η Περίκλεια αίγλη

Ήρθε βαριά σιωπή στην αγορά

κι η ασυδοσία των τριάντα τυράννων

Τα πάντα γίνονταν ερήμην μας

-και τα πιο δικά μας -

χωρίς την δυνατότητα μιας έστω τυπικής

διαμαρτυρίας

Στη φωτιά τα χαρτιά και τα βιβλία

Κι η τιμή της πατρίδας στα σκουπίδια

Κι αν γινόταν ποτέ να μας επέτρεπαν

να φέρουμε για μάρτυρα

κάποιον παλιό μας φίλο

Αυτός δεν θα δεχότανε από φόβο

μήπως και πάθει τα δικά μας

*Με το δίκιο του ο άνθρωπος
Γι' αυτό καλά είναι εδώ
Μπορεί και να αποκτήσουμε
μια νέα επαφή με τη φύση
κοιτώντας πίσω από το σύρμα
ένα κομμάτι θάλασσα
τις πέτρες τα χορτάρια
ή κάποιο σύννεφο στο λιόγερμα
βαθύ βιολετί συγκινημένο
Κι ίσως μια μέρα βρεθεί ένας νέος Κίμωνας
Μυστικά οδηγημένος απ' τον ήλιο τον αετό
να σκάψει και να βρει
τη σιδερένια αιχμή απ' το δόρυ μας
σκουριασμένη λιωμένη κι αυτή
Και να την κουβαλήσει επίσημα
σε πένθιμη δοξαστική πομπή
με μουσική και στεφάνια στην Αθήνα.*

[Υπήρξε κάποιο πρόβλημα σύλληψης του περιεχομένου του τραγουδιού, καθώς στην αρχή τους φαινόταν το περιεχόμενο γνωστό, αλλά η συνέχεια αποδείχτηκε «ακαταλαβίστικη». Βέβαια βίωσαν αισθητική συγκίνηση, ωστόσο η τελική προσέγγιση θεωρώ ότι υπήρξε ρηχή, ενδεχομένως γιατί οι μαθητές μας δεν έχουν μάθει να αποκωδικοποιούν τα διάφορα προϊόντα του λόγου και να αναζητούν κοινά στοιχεία ή διαφορές.

Ακολούθησε και μία διδακτική ώρα στην οποία οι ομάδες παρουσίασαν τη δεύτερη δραστηριότητα του 4ου Φύλλου Εργασίας και έγινε καταγραφή των εντυπώσεων που αποκόμισαν οι μαθητές καθώς και επισήμανση των δυσκολιών που συνάντησαν. Ήταν η πρώτη τους εμπειρία όσον αφορά διδασκαλία μέσω εκπαιδευτικού σεναρίου. Κάποιοι έμειναν ενθουσιασμένοι, κάποιοι δήλωσαν πως

κουράστηκαν και κάποιοι ζήτησαν να επαναληφθεί το συντομότερο δυνατό η διαδικασία σε επόμενη ενότητα. Οι μαθητές ήρθαν σε επαφή με νέες πρακτικές μάθησης και απέκτησαν σημαντικές δεξιότητες προσεγγίζοντας πολυδιάστατα το αρχαίο κείμενο.]

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

=

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εφαρμογή έδειξε ότι το σενάριο είναι ρεαλιστικό και δεν παρουσιάζει δυσκολίες στην εφαρμογή του. Για την υλοποίησή του απαιτήθηκε καλή οργάνωση και ετοιμότητα από τον διδάσκοντα να προσφέρει βοήθεια και να δίνει λύσεις σε απρόβλεπτες ενίοτε καταστάσεις. Ο αρχικός προγραμματισμός αποδεικνύεται εκ των πραγμάτων ανεδαφικός, αφού είναι αδύνατο να προβλεφθούν όλα. Υπάρχει, επίσης, το γνωστό πρόβλημα με την ύλη που πρέπει να προχωρήσει, τα διαγωνίσματα που πρέπει να μπου σε καθορισμένες ενότητες ή σε συγκεκριμένη εποχή, τα οποία πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αντιπαρέλθει εκείνος που υλοποιεί σενάριο με ΤΠΕ.

Τα παιδιά έδειξαν διάθεση και προθυμία να εργαστούν ομαδικά, ωστόσο δεν ήταν εξοικειωμένα με τη χρήση των Wikis και έτσι χάθηκε κάποιος χρόνος, ωστόσο αυτό θεωρείται επένδυση για επόμενες δραστηριότητες. Χάθηκε, επίσης, χρόνος με την απόδοση των κωδικών στους μαθητές, πράγμα που σημαίνει ότι αυτές οι διαδικασίες πρέπει να προηγούνται, ώστε το σύνολο σχεδόν του χρόνου να θεωρείται ωφέλιμος διδακτικός χρόνος. Οι μαθητές πρώτη φορά εργάστηκαν ομαδικά και κάποια προβλήματα που εντοπίστηκαν και αφορούσαν τους ρόλους του καθένα μέσα στην ομάδα και κάποια άλλα προβλήματα ξεπεράστηκαν γρήγορα. Καλό είναι, κατά τη γνώμη μου, τα Φύλλα Εργασίας να αναρτώνται από την προηγούμενη, ώστε να προσανατολίζονται κάπως οι μαθητές και να μην αιφνιδιάζονται, γεγονός που παραλύει την ενεργητικότητά τους.

Ωστόσο, κάποιοι (3-4) μαθητές δε συμμετείχαν τόσο ενεργά στο εργαστήριο και μετέφεραν κατά κάποιο τρόπο τη διαδικασία υλοποίησης των δραστηριοτήτων στο σπίτι προκειμένου να εργάζονται απερίσπαστοι και με την ησυχία τους, όπως δήλωσαν. Μπορώ να πω ότι ανάμεσα στις ομάδες αναπτύχθηκε ένα είδος άμιλλας,

και αυτό το συμπεραίνω από το γεγονός, ότι κάθε τόσο οι μαθητές επανέρχονταν βελτιώνοντας τις εργασίες τους.

Ο συνολικός χρόνος που διατέθηκε ήταν μαζί με την παρουσίαση 7 διδακτικές ώρες, δηλαδή υπήρξε μια μικρή υπέρβαση, ως προς τον προβλεπόμενο χρόνο, κάτι που είναι φυσιολογικό και αναμενόμενο.

Τα αποτελέσματα υπήρξαν πολύ ενθαρρυντικά, αφού οι μαθητές αγκάλιασαν αυτή την προσπάθεια και παρήγαγαν αξιόλογα κατά τη γνώμη μου προϊόντα. Κάποια προβλήματα στην αρχή ξεπεράστηκαν και οι μαθητές μνήθηκαν στην ομαδοσυνεργατική. Ενώ τις δύο πρώτες ώρες είχαν απορίες και έπρεπε να είμαι πανταχού παρών για να δίνω κατευθύνσεις και να επιλύω προβλήματα και απορίες, οι επόμενες ώρες κύλησαν ομαλά. Κάποιοι αδύναμοι μαθητές διακρίθηκαν στην κατασκευή αρχείων παρουσιάσεων και γενικά όλοι οι μαθητές δραστηριοποιήθηκαν. Το σύνολο των δραστηριοτήτων υλοποιήθηκε, χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες, εκτός από εκείνη τη δραστηριότητα με την εικόνα και τη φράση « ο σκοπός αγιάζει τα μέσα» στην οποία δυσκολεύθηκαν σχεδόν όλοι και ζητούσαν οδηγίες. Δεν παρατήρησα *Αντιγραφή - Επικόλληση* παρά σε ελάχιστο βαθμό.

Προσωπικά είμαι πολύ ικανοποιημένος από την ανταπόκριση και τη φιλότιμη προσπάθεια των μαθητών μου οι οποίοι αγκάλιασαν αυτή την προσπάθεια και συνεργάστηκαν άψογα.

Η πρόσβαση στο Wiki με τις εργασίες των μαθητών μπορεί να γίνει μέσω του συνδέσμου: <https://a4xenophon.pbworks.com> με όνομα χρήστη «**visitor1**» και κωδικό πρόσβασης «**1visitor**».

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bernstein, B. 1996. *Pedagogy, symbolic control and identity. Theory, research, critique*. London: Taylor and Francis.

Durando, F. 1998. *Αρχαία Ελλάδα η αγωγή του δυτικού κόσμου*. Καρακωτσογλου

Hanson, V.D. 2007. *Πελοποννησιακός πόλεμος*. Μτφρ. Άγγελος Φιλίππτος. Αθήνα: Λιβάνης

Kagan, D. 2004. *Ο πελοποννησιακός πόλεμος*. Αθήνα: Ωκεανίδα

Kalantzis, M. & B. Core. 2001. «Πολυγραμματισμοί». Στο *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα*, επιμ. Α.- Φ. Χρηστίδης. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 214-216.

Kress, G. & T. van Leeuwen. 2001. *Multimodal Discourse*. Λονδίνο: Arnold.

Γιάννου, Τ. 2011. (Μάιος). «Οι ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών». Στο *Επιμορφωτικό Υλικό για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών στα ΠΑΚΕ*, τεύχος 3. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ, 104-128.

Θεοδωρόπουλος, Τ. 2004. *Το μυθιστόρημα του Ξενοφώντα*. Αθήνα: Ωκεανίδα

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32ης συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας*, Α.Π.Θ. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ιδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.

http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_208_222.pdf

Μερτζάνης, Ι. 2010. *Ο Πελοποννησιακός πόλεμος*. Βεργίνα